ISSN 2029-1701
ISSN 2335-2035 (Online)

Mokslinių straipsnių rinkinys
VISUOMENĖS SAUGUMAS IR VIEŠOJI TVARKA
PUBLIC SECURITY AND PUBLIC ORDER
2018 (20) Scientific articles

POLICIJOS PAREIGŪNŲ PROFESINĖS ETIKOS PRINCIPŲ LAIKYMASIS PRAKTINĖJE VEIKLOJE

Viktorija Juodaitytė[1]

[1]*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto alumnė*
El. paštas: vijuodaity@stud.mruni.eu

Giedrė Paurienė[2]

[2]*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedra*
V. Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas (8 37) 303664
El. paštas: pauriene@mruni.eu

Anotacija. Šiame straipsnyje akcentuojamas policijos pareigūnų profesinės etikos principų laikymasis kasdienėje praktinėje veikloje. Tyrimo esmę sudarė būsimų policijos pareigūnų, atlikusių bent vieną mokomąją praktiką, nuomonė į tai, kaip policijos pareigūnai tarnybos metu laikosi etikos kodekse numatytų principų. Straipsnio tikslas – analizuoti policijos pareigūnų profesinės etikos principų laikymąsi praktinėje veikloje, atskleidžiant jo raišką būsimų policijos pareigūnų nuostatomis. Duomenys tyrimui rinkti naudojant kiekybinio tyrimo metodą – anketavimą, atlikta statistinė duomenų analizė, tyrimo duomenis apdorojant Microsoft Excel 2010 versijos programa. Tyrimo rezultatai rodo, kad aukščiausius įvertinimus surinko atsakingumo principas, t. y. pareigūno asmeninės atsakomybės prisiėmimas už priimtus sprendimus ir informacijos, gautos tarnybos metu, neviešinimas ir neperdavimas kitiems asmenims. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad policijos pareigūnai tarnybos metu nepakankamai laikosi padorumo ir teisingumo principų, uniformos dėvėjimo taisyklių, o įvairūs asmens faktoriai (lytis, turima profesinė informacija (studijų kursas), artima aplinka) daro reikšmingą įtaką vertinant policijos pareigūnų elgesį pagal etikos principus.

Pagrindinės sąvokos: profesinė etika, etikos principai, etikos principų laikymasis, policijos pareigūnų praktinė veikla.

ĮVADAS

Šių dienų policija, kaip paslaugų teikėja visuomenei, susiduria su įvairiomis etinėmis problemomis. Norint, kad policijos pareigūnų darbas būtų kuo efektyvesnis, vis labiau yra plečiama pareigūnų diskrecinė teisė. Be to, technologijų ir informacijos amžiuje žiniasklaida stebi ir informuoja apie policijos pareigūnų veiksmus. Todėl pareigūnai turi išlaikyti ypač aukštą moralaus elgesio kartelę ir „nepaslysti“, nes kiekvienas amoralus pareigūno poelgis turi stiprų atgarsį visuomenėje ir nuo to nukenčia visos policijos reputacija bei pasitikėjimas šia institucija. Svarbu įsitikinti, kad policijos pareigūnai yra pakankamai etiškai priimti teisingus ir moralius sprendimus. Mokslininkai tyrinėjo policijos diskrecinės valdžios įgyvendinimo

problemas[1], policijos veiklos kontrolę ir jos problemas[2], analizavo etikos svarbą valstybės tarnyboje, valstybės tarnautojų etines problemas[3], aptarė administravimo pareigūnų etiką[4] bei atskiras etikos dilemas, su kuriomis susiduria policijos pareigūnai skaitmeniniame pasaulyje[5]. Tačiau nėra atlikta pakankamai mokslinių tyrimų, kurie analizuotų policijos pareigūno etikos kodekso nuostatų įgyvendinimą praktinėje pareigūnų veikloje, ir įvertintų, ar policijos pareigūnai yra pasiruošę priimti etiškus ir visuomenės vertybes atitinkančius sprendimus. Policijos pareigūnų etikos kodeksas yra priemonė, užtikrinanti policijos etikos laikymąsi. Taigi yra aktualu žinoti, kurių etikos principų pareigūnai laikosi, o kuriems etikos principams reikėtų skirti daugiau dėmesio ugdant būsimus pareigūnus.

Tyrimo objektu pasirinktas policijos pareigūnų profesinės etikos principų laikymasis.

Straipsnio tikslas – analizuoti policijos pareigūnų profesinės etikos principų laikymąsi praktinėje veikloje, atskleidžiant jo raišką būsimų policijos pareigūnų nuostatomis.

Tikslui pasiekti iškelti šie **uždaviniai**:

1. Atskleisti būsimų pareigūnų nuostatas į esamą policijos pareigūnų profesinės etikos principų realizavimo situaciją praktinėje veikloje.
2. Išanalizuoti, kaip įvairūs asmens faktoriai (lytis, turima profesinė informacija (studijų kursas), artima aplinka) daro įtaką vertinant policijos pareigūnų elgesį pagal etikos principus.

Tyrimo metodas: kiekybinio tyrimo metodas – anketavimas, statistinė analizė, tyrimo duomenis apdorojant Microsoft Excel 2010 versijos programa.

TYRIMO METODIKA

Tyrimo instrumentas. Empiriniam tyrimui atlikti pasirinkta anoniminė anketos rūšis, kuri dėl mažų tyrimo atlikimo kaštų, efektyvumo, greitumo ir rezultatų apdorojimo bei duomenų palyginimo paprastumo laikoma vienu tinkamiausių būdų respondentų nuostatos išsiaiškinimui[6]. Tyrimo instrumentas - anketa, sudaryta iš 34 teiginių, kurie buvo vertinami

[1] Laurinavičius, A. Policijos diskrecinės valdžios įgyvendinimo problemos. *Jurisprudencija*. 1998, 9(1), p. 138-144.
[2] Mečkauskas, V. Policijos veiklos kontrolės turinio problemos: struktūrinis aspektas. *Jurisprudencija*. 2005, 76(68), p. 77-89.
[3] Palidauskaitė., J. *Etikos svarba valstybės tarnyboje. Įvadas į viešąjį valdymą*. (red. A. Raipa). Kaunas: Technologija, 2009, p. 203-217.; Palidauskaitė, J. *Etika valstybės tarnyboje*. Kaunas: Technologija, 2010; Palidauskaitė, J. Retrospektyvus žvilgsnis į etikos problemas Lietuvos valstybės tarnyboje: naujos problemos, jų turinys ar raiškos formos? *Politologija*. 2011, Nr. .4, p. 39-73.
[4] Laurinavičius, A. *Administravimo pareigūnų etika*. Kaunas: Kauno kolegijos Leidybos centras, 2001.
[5] Rozenberg, J. Police face new ethical dilemma in increasingly digital world. T*heGuardian*, 2015. internetinė prieiga: https://www.theguardian.com/law/guardian-law-blog/2015/jan/12/police-ethics-digital-internet-technology
[6] Kardelis, K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Liucijus, 2007, p. 57.; Liuobikienė, I. *Socialinių tyrimų metodika*. Kaunas: Technologija, 2005, p. 91.

skalėje: „*visiškai nesutinku, nesutinku, iš dalies sutinku, sutinku, visiškai sutinku*“. Visi 34 teiginiai buvo paimti iš Policijos pareigūno etikos kodekso 3-iojo „Policijos pareigūno elgesys tarnybos metu“ ir 4-tojo „Policijos pareigūnų tarpusavio santykiai“ skyrių. Anketos idėja pasiskolinta iš viešosios įstaigos „PVC“ (projekto vad. V. Stankevičius) 2016 m. atliktos apklausos „Etiška organizacijos kultūra“[7]. Ši studija-tyrimas atskleidė, kad valstybės tarnautojai savo veiklą yra linkę vertinti geriau, nei jų veiklą vertinantys gyventojai, žurnalistai, politikai, socialinių mokslų srities atstovai ar verslo atstovai. Todėl remiantis minėtomis išvadomis šiame straipsnyje pristatomame tyrime buvo nuspręsta apklausti ne pačius policijos pareigūnus, o Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto studentus. Didžioji dalis apklausiamųjų buvo atlikę dvi mokomąsias praktikas, likusioji dalis keturias mokomąsias praktikas, todėl studentai yra pakankamai laiko bendravę su policijos pareigūnais, stebėję jų veiklą, elgesį ir priimamus sprendimus, todėl gali objektyviai ir tikslingai įvertinti pateiktus teiginius.

Straipsnio autorių sudarytoje anketoje išskiriami klausimų sandai grupuojant teiginius pagal etinius principus (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Tyrimo instrumentas (sud. aut.)

Bendros žinios apie respondentus:	Lytis; kursas; komisariatas, kuriame buvo atlikta mokomoji praktika; informacija apie esamus pareigūnus artimoje aplinkoje.
Pagarbos žmogaus teisėms ir valstybei principas:	1. Policijos pareigūnas gerbia ir gina kiekvieno žmogaus orumą bei pagrindines teises ir laisves; 2. Policijos pareigūnas elgiasi pagal teisės aktus ir procedūros nagrinėdamas prašymus, skundus ir pareiškimus; 3. Policijos pareigūnas neatlieka, neskatina ir kitaip netoleruoja jokių kankinimo, nežmogiško ar žeminančio orumą elgesio aktų; 4. Policijos pareigūnas vengia asmens žeminimo ar įžeidinėjimų; 18. Užtikrina kiekvieno sulaikyto asmens teisių ir laisvių apsaugą.
Teisingumo principas:	5. Naudoja jėgą tik tuo atveju, kai tai neišvengiama ir būtina; 6. Policijos pareigūnas informuoja kolegas apie pastebėtas jų padarytas klaidas; 7. Gina savo kolegas nuo nepagrįstos kritikos, tačiau netoleruoja kolegų vykdomų teisės aktų pažeidimų;
Sąžiningumo principas:	Policijos pareigūnas veikia sąžiningai, su pagarba visuomenei, įvertina situacijas, kai susiduriama su labiausiai pažeidžiamų asmenų grupėmis; 9. Neskelbia informacijos, kuri policijos pareigūnui patikima tarnybos metu, jos neatskleidžia, nepraranda ir neperduoda asmenims, neįgaliotiems jos sužinoti; 17. Policijos pareigūnas teisės pažeidimo vietoje yra dėmesingas ir paslaugus nukentėjusiesiems.
Nesavanaudiškumo principas:	10. Nesinaudoja savo tarnybine padėtimi siekdami naudos sau, savo šeimai ar artimiesiems; 11. Policijos pareigūnas yra teisingas, nešališkas, užtikrina, kad jo priimami sprendimai būtų teisėti ir objektyvūs, be savanaudiškų paskatų; 12. Policijos pareigūnas vengia viešų ir privačių interesų konflikto.

[7] Stankevičius, V. *Pasitikėjimo valstybės tarnyba veiksnių analizė, ir pasitikėjimo valstybės tarnyba didinimo galimybės*. LRV, 2016. Internetinė prieiga: https://vtd.lrv.lt/uploads/vtd/documents/files/TEISIN%C4%96%20INFORMACIJA/Tyrimai_ir_analiz%C4%97s/Pa sitikejimo_valstybes_tarnyba_veiksniu_analize.pdf

Padorumo principas:	13. Vengia piktybiškai sakyti netiesą; 14. Vengia viešo kito policijos pareigūno charakterio ir jam būdingų savybių aptarimo; 15. Neskleidžia apkalbų ir šmeižto; 16. Policijos pareigūnas su asmenimis bendrauja mandagiai ir dalykiškai, visose situacijose išlieka santūrus ir taktiškas.
Nešališkumo principas:	19. Besąlygiškai gerbia visus asmenis, neatsižvelgiant į jų tautybę ar kilmę, socialinę padėtį, politinius, religinius, filosofinius įsitikinimus; 20. Policijos pareigūnas vengia bet kokių viešų komentarų apie nusikalstamos veikos atskleidimo perspektyvas, galimą kaltę ir kitus tik tyrimo metu spręstinus klausimus; 21. Viešai nereiškia politinių pažiūrų.
Atsakomybės principas:	22. Policijos pareigūnas atsakingai priima sprendimus; 23. Policijos pareigūnas asmeniškai atsako už savo poelgius; 24. Laiku ir tiksliai vykdo savo tiesioginio vadovo nurodymus ir pavedimus.
Viešumo principas:	25. Paprastai policijos pareigūnas suteikia išsamią informaciją asmenis dominančiais klausimais; 26. Paprastai policijos pareigūnas suteikia aiškią informaciją; 27. Policijos įstaigos tinklapyje lengvai randu klausimus į man rūpinčius atsakymus; 28. Policijos pareigūnas skatina gerus santykius su bendruomene, nevyriausybinėmis organizacijomis ir kitais visuomenės atstovais.
Pavyzdingumo principas:	29. Saugo profesinę garbę, savo gerą vardą ir elgiasi taip, kad savo veiksmais ar elgesiu nežemintų policijos pareigūno vardo; 30. Nepiktnaudžiauja psichiką veikiančiomis medžiagomis; 31. Policijos pareigūnas dėvėdamas uniformą atrodo tvarkingai; 32. Vadovaujasi visuotinai priimtomis moralės normomis, savo elgesiu stengiasi būti pavyzdžiu kitiems asmenims; 33. Rūpinasi, kad darbo vieta būtų tvarkinga; 34. Nedemonstruoja neigiamų emocijų.

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo 166 Mykolo Romerio universiteto, Viešojo saugumo fakulteto studentai (žr. 2 lentelę). Pasirinktų tiriamųjų kriterijai: Policijos veiklos ir Teisės ir policijos veiklos nuolatinių studijų programų studentai, atlikę bent vieną mokomąją praktiką policijos įstaigoje.[8] Tyrimo imtis nustatyta remiantis Paniotto formule. Generalinis visumos dydis 278 studentai, imties paklaidos dydis (0,05; 5 %).

2 lentelė. Duomenys apie respondentus.

Respondentai:	Iš viso: 166
Vyrai	69 (41,57%)
Moterys	97 (58,43%)
Antro kurso	71 (42,77%)
Trečio kurso	80 (48,19%)
Ketvirto kurso	15 (9,04%)
Turintys policijos pareigūnų artimoje aplinkoje	46 (27,71%)
Neturintys policijos pareigūnų artimoje aplinkoje	120 (72,29%)
Praktiką atlikę apskrities vyriausiuose policijos komisariatuose	111 (66,87%)
Praktiką atlikę rajonų policijos komisariatuose	55 (33,13%)

Tyrimo organizavimas ir etika. Apklausa buvo vykdoma 2017 m. kovo – balandžio mėnesiais. Anketos studentams buvo įteiktos asmeniškai Viešojo saugumo fakultete. Tyrimo dalyviai buvo informuoti, kad atsakymai išliks konfidencialūs ir bus naudojami tik šio tyrimo

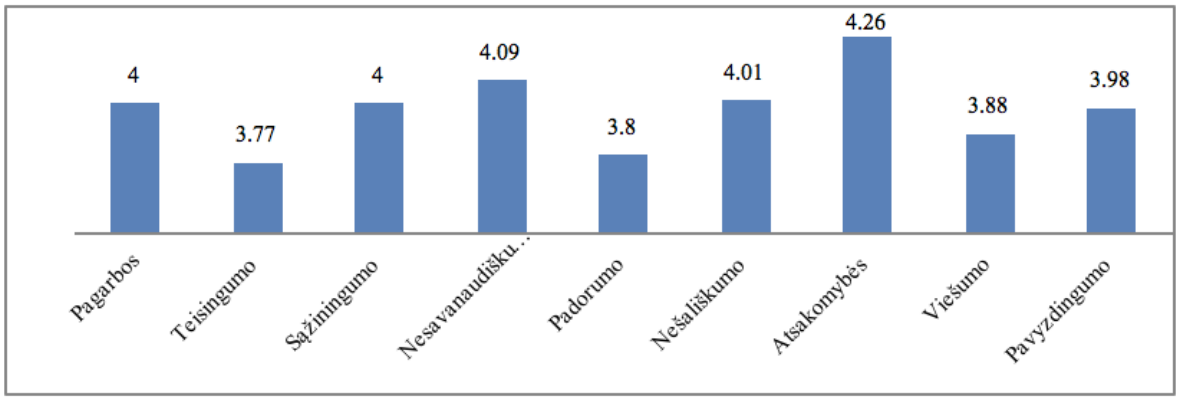
[8] Pirmojo kurso studentai tyrime nedalyvavo, nes tyrimo metu dar nebuvo atlikę mokomosios praktikos.

tikslams. Tyrimas buvo vykdomas ir jo rezultatai aptarti laikantis mokslininko etikos kodekso principų[9]: sąžiningumo, objektyvumo, respondentų savanoriškumo, anonimiškumo.

TYRIMO REZULTATAI

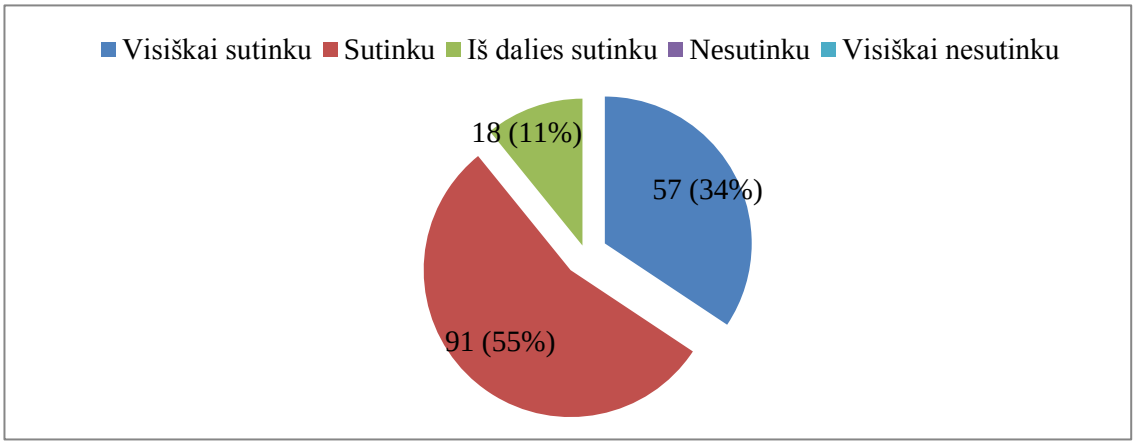
Siekiant nustatyti, kurie policijos pareigūnų etikos kodekse nurodyti etikos principai praktinėje veikloje yra realizuojami, o kuriems principams reikėtų skirti daugiau dėmesio ugdant būsimus pareigūnus, buvo skaičiuota teiginių MODA. Teiginių modos reikšmė lygi 5 rodo, kad teiginiai daugiausia kartų buvo įvertinti *„visiškai sutinku“*, moda lygi 4 rodo, kad teiginiai buvo daugiausia kartų įvertinti *„sutinku“*, teiginių moda lygi 3 rodo, kad tokie teiginiai daugiausia kartų buvo įvertinti kaip *„iš dalies sutinku“*. Rezultatai parodė, kad 30 (88%) vertintų teiginių moda lygi 4, vadinasi daugumos teiginių vertinimai yra teigiami. Trijų (9%) teiginių moda lygi 5. *„Visiškai sutinku“* daugiausia kartų buvo įvertinti teiginiai: Nr. 9 - neskelbia informacijos asmenims neįgaliotiems jos sužinoti, Nr. 23 - asmeniškai prisiima atsakomybę už savo poelgius ir Nr. 30 - nepiktnaudžiauja psichiką veikiančiomis medžiagomis. Vieno teiginio moda lygi 3, šio teiginio vertinimas - *„iš dalies sutinku“*, tai yra teiginys Nr. 27, kalbantis apie policijos įstaigos internetinio puslapio aiškumą ir galimybę rasti atsakymus į kylančius klausimus. Norint sužinoti, kurie teiginiai buvo įvertinti aukščiausiai, o kurie – žemiausiai, Microsoft Excel programa buvo apskaičiuoti visų teiginių bendri vidurkiai, tada atsižvelgiant į kiekvieno teiginio priskyrimą etiniam principui (žr. 1 lentelė), buvo apskaičiuoti kiekvieno etinio principo bendri vidurkiai. Rezultatai parodė, kad, studentų nuomone, policijos pareigūnai labiausiai laikosi atsakomybės principo: visų teiginių apie atsakomybės principą bendras vidurkis 4,26 iš 5. Žemiausiai buvo įvertinti teiginiai, apibūdinantys teisingumo, padorumo ir viešumo principus (žr. 1 paveikslą).

[9] Lietuvos mokslininkų asociacija. *Lietuvos mokslininko etikos kodeksas*. Lietuvos mokslo akademinės žinios. 2012, 4(62), p. 2; Creswell, J. W. *Research Design– Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Los Angeles: SAGE Publications, 2013, p. 95-99.

1 pav. Policijos etikos principų įvertinimas

Respondentai *atsakomybės principą* vertino aukščiausiai. Atsakomybės principui ištirti respondentams buvo pateikti trys teiginiai (žr. 1 lentelė). Didžiausias vidurkis yra teiginio Nr. 23 - policijos pareigūnas asmeniškai atsako už savo poelgius, net 57 (34%) respondentai su šiuo teiginiu *„visiškai sutiko“* (žr. 2 paveikslą).

2 pav. Pareigūnų asmeninės atsakomybės prisiėmimo už savo poelgius vertinimas (teiginys, kurio vidurkis aukščiausias)

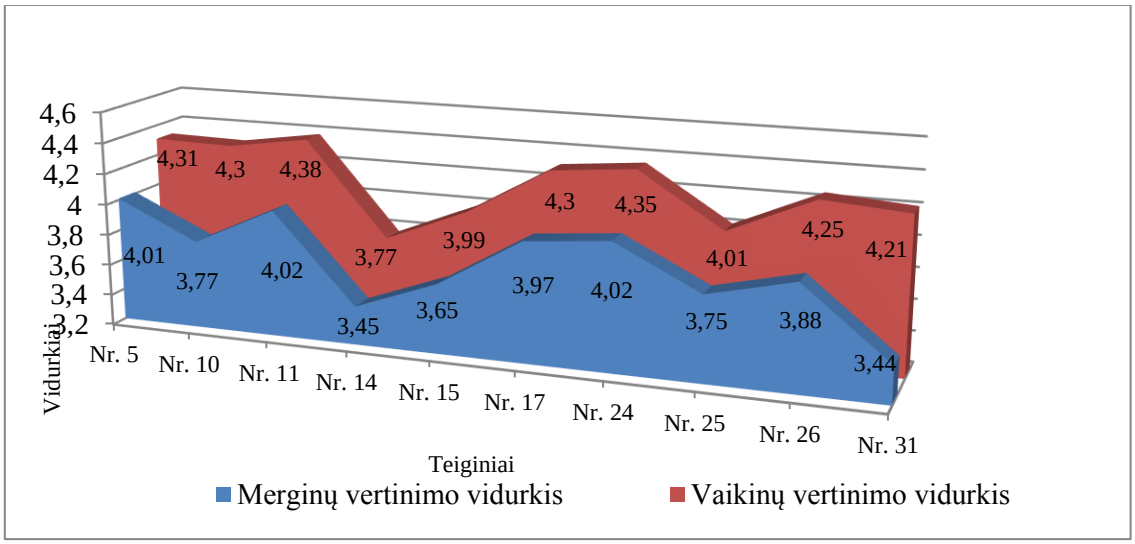
Taip pat aukščiausiai įvertinti teiginiai buvo Nr. 9 - policijos pareigūnas neskelbia informacijos, kuri policijos pareigūnui patikima tarnybos metu, jos neatskleidžia, nepraranda ir neperduoda asmenims, neįgaliotiems jos sužinoti. Šį teiginį, atliepiantį sąžiningumo principą, 80 (48,12%) respondentų įvertino aukščiausiu balu. Net 77 (46,39%) respondentai visiškai sutiko su teiginiu Nr. 30 – policijos pareigūnai nepiktnaudžiauja psichiką veikiančiomis medžiagomis, kuris atliepia pavyzdingumo principą (žr. 1 lentelę).

„Visiškai nesutinku“ ir „nesutinku“ daugiausia vertinimų susilaukė šie teiginiai: Nr. 27 - policijos įstaigos tinklapyje lengvai randu atsakymus į man rūpimus klausimus (viešumo principas) - 21 (11,61%) respondentas; Nr. 31 - policijos pareigūnas dėvėdamas uniformą ar

kitus drabužius visada atrodo tvarkingai (pavyzdingumo principas) - 13 (7,81%); Nr. 15 - neskleidžia apkalbų ir šmeižto (padorumo principas) - 22 (13,25%) respondentai. Tarp daugiausiai neigiamų vertinimų surinkusių teiginių, yra teiginiai atspindintys viešumo, pavyzdingumo ir padorumo principus (žr. 1 lentelę). Galima pastebėti, kad pavyzdingumo principą apibūdinantys teiginiai atsidūrė ir tarp aukščiausiai, ir tarp žemiausiai vertintų teiginių.

Apibendrinus visų respondentų atsakymus, galima teigti, kad policijos pareigūnų praktinėje veikloje respondentai akcentuoja pareigūnų atsakomybės ir nešališkumo principų laikymąsi. Rezultatų analizė parodė, kad pareigūnams trūksta padorumo ir teisingumo principais paremtų sprendimų ir veiksmų praktikos metu, nes teiginiai apibūdinantys šiuos principus buvo vertinti prasčiau.

Norint atskleisti, kokią įtaką vertinant pareigūnų etikos principų laikymąsi praktinėje veikloje daro respondento lytis, buvo pasitelkta Microsoft Excel AVERAGE formulė ir apskaičiuoti atskirai merginų ir vaikinų teiginių vidurkiai. Merginų teiginių vertinimų vidurkis yra 3,89, tuo tarpu vaikinų – 4,16. Labiausiai nuomonės išsiskyrė vertinant teiginius: Nr. 10 - teiginys dėl tarnybinės padėties išnaudojimo - vaikinų vertinimo vidurkis yra 4,3, merginų - 3,77, teiginys Nr. 31 – tvarkingas uniformos dėvėjimas - respondentų vaikinų vertinimo vidurkis yra 4,26, merginų – 3,69. Taip pat dideli vidurkio skirtumai buvo vertinant teiginius Nr. 5 - dėl jėgos naudojimo, Nr. 11 - sprendimų teisėtumas ir nešališkumas, Nr. 14 - kito policijos pareigūno aptarimo, Nr. 15 - apkalbos ir šmeižtas, Nr. 17 - elgesys teisės pažeidimo vietoje, Nr. 24 - vadovo nurodymų vykdymas, Nr. 25 - suteikiamos informacijos išsamumas, Nr. 26 - suteikiamos informacijos aiškumas (žr. 1 lentelę). Vaikinų respondentų ir merginų respondenčių policijos etikos vertinimo skirtumus pateikiame 3 paveiksle.

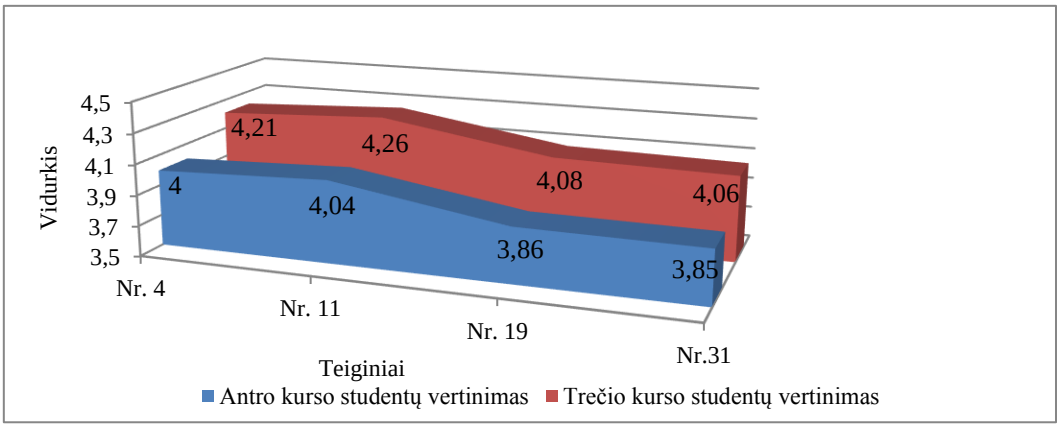

3 pav. Vaikinų ir merginų nuostatų skirtumai vertinant policijos pareigūnų elgesį pagal etikos principus

Respondentės pastebėjo daugiau etikos principų taikymo trūkumų pareigūnų praktinėje veikloje nei vaikinai. Merginos žemiausiai vertino teiginį apie pareigūnų gebėjimą tvarkingai dėvėti uniformą, o vaikinai atkreipė dėmesį į pareigūnų netinkamų emocijų demonstravimą. Išsamesnis šio skirtumo paaiškinimas laikytinas tolimesnių tyrimų klausimu.

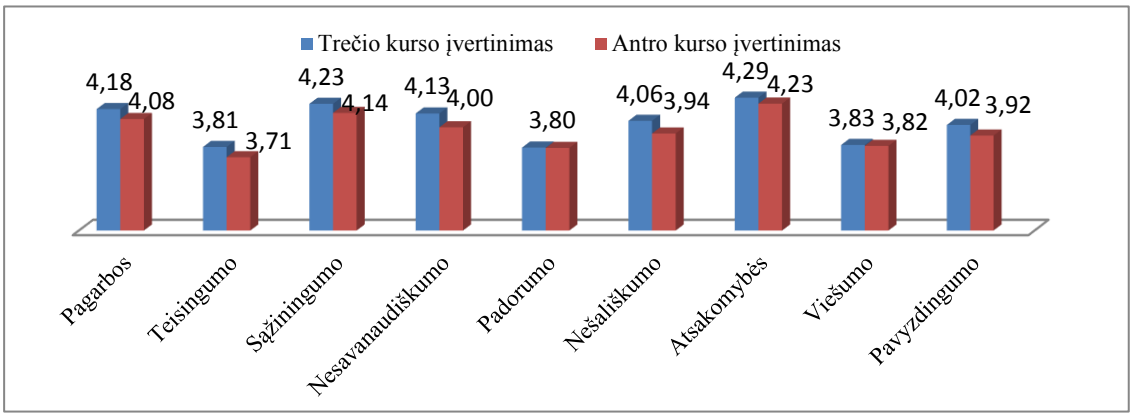
Norint atskleisti, kokią įtaką vertinant policijos pareigūnų etikos principų laikymąsi praktinėje veikloje daro turimos respondento profesinės žinios, buvo pasitelkta Microsoft Excel AVERAGE formulė ir apskaičiuotas trečio plius ketvirto kurso (dėl mažo studentų skaičiaus kursai buvo apjungti) ir antro kurso vertinimo vidurkis. Didesnis aukštesnio kurso studentų skaičius daro įtaką visų teiginių bendro vidurkio didėjimui. Antro kurso studentų visų teiginių bendras vidurkis yra 3,96 iš 5, trečio kurso - 4,03 iš 5. Nuomonės išsiskyrė vertinant teiginius Nr. 4 - pareigūnas nežemina asmens, Nr. 11- pareigūno sprendimų objektyvumas ir nešališkumas, Nr. 19 - policijos pareigūnas nešališkai gerbia visus asmenis, Nr. 31- uniformos dėvėjimas, teiginius (žr. 4 paveikslą).

Atsižvelgiant į apklausiamojo kursą, buvo analizuota, kuriuos etikos principus respondentų nuomone labiausiai praktikoje pažeidžia policijos pareigūnai ir kurių etikos principų pareigūnai savo praktinės veiklos metu yra linkę laikytis. Buvo apskaičiuoti visų teiginių vidurkiai, kiekvienas teiginys priskirtas etikos principui (žr. 1 lentelėje).

4 pav. Respondentų studijų kurso ryšys su policijos etikos vertinimu

Etikos principų analizė atsižvelgiant į apklausiamojo kursą parodė, kad padorumo ir viešumo principus labai panašiai vertina abiejų kursų studentai (žr. 5 paveikslą). Žemesnio kurso studentai yra linkę prasčiau vertinti policijos pareigūnų darbą etikos aspektu.

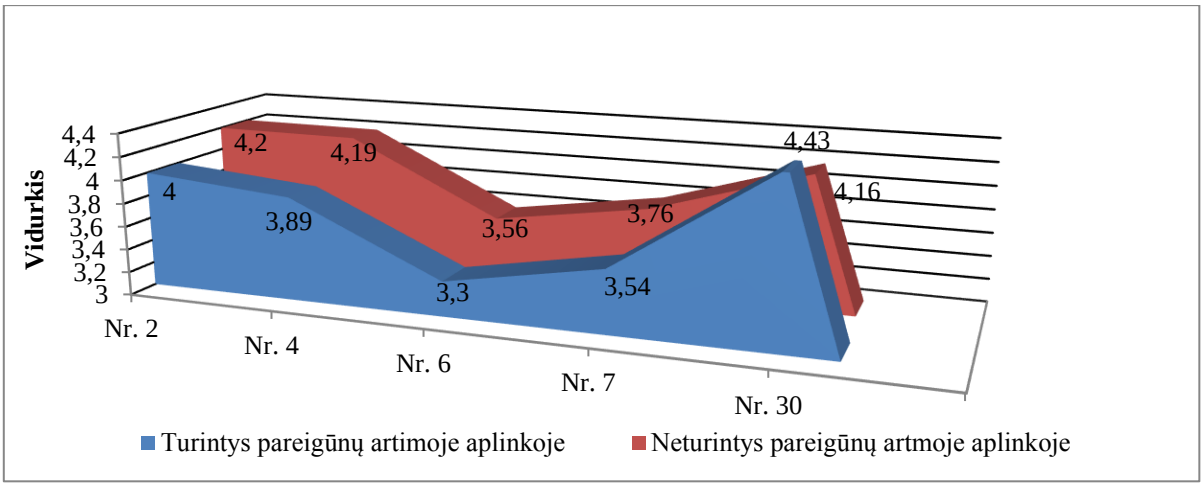

5 pav. Respondentų studijų kurso ryšys su policijos pareigūnų etikos principų vertinimu

Teigtina, kad neturėjimas pakankamai tam tikrų specialių žinių, neleidžia objektyviai vertinti pareigūno praktikos metu atliekamų veiksmų. Matomas skirtumas teisingumo, pagarbos, nešališkumo, pavyzdingumo ir nesavanaudiško principų vertinime. Manytina, kad tai sąlygoja vyresniuose kursuose įgytos teisinės ir psichologinės žinios (išklausyti civilinės teisės, baudžiamojo proceso teisės, kriminalinės žvalgybos, pareigūno psichologinės reabilitacijos problemų dalykiniai kursai), kurios įgalino respondentus priimtus policijos pareigūnų sprendimus ar poelgius vertinti palankiau, atsižvelgiant ne tik į bendrosios, tačiau ir į profesinės moralės normas.

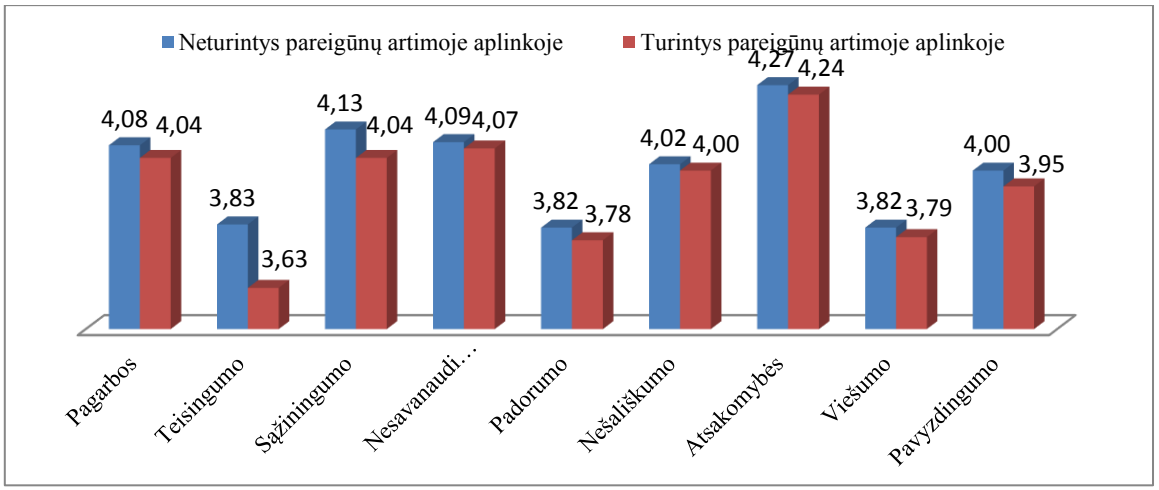
Artimųjų aplinka taip pat šiame tyrime laikyta faktoriumi, formuojančiu respondentų nuostatas į tiriamąjį reiškinį – policijos pareigūnų etinių principų laikymąsi praktinėje veikloje. Manytina, kad tikslinga ištirti, ar policijos pareigūnų buvimas artimoje aplinkoje sąlygoja policijos pareigūnų darbo vertinimą etikos aspektu. Naudojant Microsoft Excel AVERAGE formulę, apskaičiuoti bendri teiginių vidurkiai (žr. 1 lentelę) tarp respondentų atsakymų, turinčiųjų policijos pareigūnų artimoje aplinkoje, ir neturinčiųjų. Vidurkių palyginimas parodė, kad respondentai, turintys policijos pareigūnų artimoje aplinkoje, teiginius apie etikos principų realizavimą yra linkę vertinti prasčiau, jų bendras visų teiginių vertinimo vidurkis yra 3,86 iš 5, o respondentų, kurie neturi policijos pareigūnų artimoje aplinkoje, vertinimo vidurkis yra 4,12.

Respondentų nuomonės labiausiai išsiskyrė vertinant teiginius, policijos pareigūnas: Nr. 2 - nagrinėdamas prašymus, elgiasi pagal teisės aktus, Nr. 4 - vengia asmens žeminimo, Nr. 6 – informuoja kolegas apie pastebėtas jų klaidas, Nr. 7 - gina kolegas nuo kritikos, Nr. 30 - nepiktnaudžiauja psichiką veikiančiomis medžiagomis. Teiginių palyginimas pristatomas 6 paveiksle.

6 pav. Policijos etikos vertinimas atsižvelgiant į respondento artimoje aplinkoje esančius policijos pareigūnus

Rezultatų analizė rodo, kad respondentai, turintys artimoje aplinkoje policijos pareigūnų, teiginius vertino prasčiau, tačiau teiginį, kuris kalba apie nepiktnaudžiavimą psichotropinėmis medžiagomis, respondentai linkę vertinti geriau. Atkreiptinas dėmesys, kad tik šis teiginys iš visų 34 teiginių buvo įvertintas aukščiau tų respondentų, kuriuos artimoje aplinkoje supa policijos pareigūnai. Žemiausias vertinimų vidurkis, kai teiginius vertino respondentai, artimoje aplinkoje turintys policijos pareigūnų, - tai teiginys Nr. 6 - pareigūnas informuoja kolegas apie pastebėtas klaidas. Šio teiginio vidurkis siekia vos 3,3 iš 5. Respondentai, kurie artimoje aplinkoje neturi policijos pareigūnų aukščiausiai įvertino teiginį Nr. 23 - pareigūnas prisiima asmeninę atsakomybę už savo sprendimus. Pastebėtina, kad lyginant rezultatus pagal respondentų lytį ir studijų kursą (turimas profesinės žinias) aukščiausiai vertintas teiginys nesiskyrė, tai buvo teiginys Nr. 23 (žr. 1 lentelę), tik respondentai, kurie savo artimoje aplinkoje turi policijos pareigūnų, vertino kitą teiginį, t. y. teiginį Nr. 30, aukštesniu balu. Respondentai, kurie artimoje aplinkoje neturi policijos pareigūnų, žemiausius balus skyrė teiginiui Nr. 27 - policijos įstaigos tinklalapio aiškumas ir naudingumas. Šio teiginio vidurkis - 3,49 iš 5. Tyrimo analizė atskleidžia, kad būsimi policijos pareigūnai vadovaujasi nuostata, jog policijos pareigūnai nepiktnaudžiauja psichotropinėmis medžiagomis. Teigtina, kad respondentai, turintys policijos pareigūnų artimoje aplinkoje, objektyviausiai tai gali įvertinti, nes policijos pareigūnais yra jų artimoje aplinkoje. Respondentai, neturintys policijos pareigūnų artimoje aplinkoje, pastebėjo, kad policijos internetinis tinklalapis nėra pakankamai gera priemonė ieškant reikiamos informacijos, o tai prieštarauja policijos viešumo principui.

7 pav. Policijos etikos principų vertinimas atsižvelgiant į tai, ar respondentas turi policijos pareigūnų savo artimoje aplinkoje

Atsižvelgiant į tai, ar respondento artimoje aplinkoje yra policijos pareigūnų, buvo analizuota (žr. 7 paveikslą), kurių etikos principų, respondentų nuomone, yra rečiau laikomasi praktinėje veikloje, o kuriais policijos pareigūnai nuosekliai vadovaujasi savo darbe. Rezultatai, pateikti 7 paveiksle, rodo, kad respondentų nuostata nežymiai skiriasi vertinant nesavanaudiškumo, nešališkumo, atsakomybės ir viešumo principus. Didžiausias skirtumas pastebimas vertinant teisingumo principą, šio principo bendras įvertis skiriasi 0,21 balu. Skirtumai stebimi vertinant sąžiningumo, padorumo ir pavyzdingumo principus. Akivaizdu, kad respondentai, turintys policijos pareigūnų artimoje aplinkoje, visus etikos principus vertino žemesniu balu nei respondentai, kurie neturi policijos pareigūnų artimųjų tarpe. Darytina prielaida, kad tai nulėmė pačių policijos pareigūnų gebėjimas matyti trūkumus savo darbe ir noras apie tai kalbėtis su artimaisiais, todėl studentai, turintys artimoje aplinkoje pareigūnų, turi daugiau informacijos apie policijos pareigūnų veiklos trūkumus etiniu aspektu, disponuoja įvairesne informacija apie profesinės etikos problemas, sutinkamas kasdienėje pareigūnų tarnyboje.

Apibendrinant atliktą tyrimą, galima teigti, kad būsimi policijos pareigūnai laikosi nuostatos: policijos pareigūnai savo praktinėje veikloje užtikrina atsakomybės kaip etinio principo realizavimą. Tarnybos metu didžiausios problemos kyla įgyvendinant teisingumo, padorumo ir viešumo principus. Darytina prielaida, kad respondentų lytis, profesinės žinios ir artima aplinka sąlygoja policijos pareigūnų etinio elgesio vertinimą.

IŠVADOS

Policijos pareigūnų veikloje vertinant etikos principų realizavimą didžiausi trūkumai pastebėti padorumo ir teisingumo principų įgyvendinime. Policijos pareigūnai neinformuoja

kolegų apie pastebėtas jų padarytas klaidas, to pasekmės yra apkalbos ir šmeižtas. Šios būsimų policijos pareigūnų nuostatos į etinių principų realizavimą policijos pareigūnų praktinėje veikloje sąlygojo menkesnį padorumo ir teisingumo principo vertinimą. Aukščiausiai vertinamas policijos pareigūnų darbe realizuojamas atsakingumo principas. Policijos pareigūnai asmeniškai prisiima atsakomybę už savo poelgius, šis teiginys buvo įvertintas aukščiausiais balais.

Pavyzdingumo principas buvo įvertintas dvejopai. Nuostata, kad policijos pareigūnas nepiktnaudžiauja psichiką veikiančiomis medžiagomis, buvo įvertinta aukštais balais, tai rodo, kad policijos pareigūnai nevartoja psichotropinių medžiagų, gerbia viešąją tvarką ir rodo pavyzdį kitiems. Tačiau nuostata apie policijos uniformos dėvėjimą buvo įvertinta žemiausiai. Tyrimas parodė, kad merginos, būsimos pareigūnės, šiuo klausimu pasisakė daug griežčiau nei vaikinai. Vaikinai policijos pareigūno tvarkingumo neakcentavo, tačiau jie daug žemiau vertino taip pat pavyzdingumo principui priskirtą nuostatą, dėl neigiamų policijos pareigūno emocijų demonstravimo.

Respondentai, kuriuos supa policijos pareigūnai, dažniau pastebi etikos trūkumus, todėl vertindami, kaip policijos pareigūnai laikosi etikos kodekso etinių principų, skyrė žemesnius balus nei respondentai, neturintys policijos pareigūnų artimoje aplinkoje. Respondentai, studijuojantys aukštesniame kurse bei disponuojantys platesnėmis profesinėmis žiniomis, policijos pareigūnų etikos principų laikymąsi kasdienėje tarnyboje vertina aukščiau nei žemesnio studijų kurso studentai.

LITERATŪRA

1. Creswell, J. W. *Research Design– Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Los Angeles: SAGE Publications, 2013.
2. Kardelis, K. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Liucijus, 2007.
3. Laurinavičius, A. *Administravimo pareigūnų etika*. Kaunas: Kauno kolegijos Leidybos centras, 2001.
4. Laurinavičius, A. Policijos diskrecinės valdžios įgyvendinimo problemos. *Jurisprudencija. 9(1),* 1998.
5. Lietuvos mokslininkų asociacija. Lietuvos mokslininko etikos kodeksas. *Lietuvos mokslo akademinės žinios. 4(62*), 2012.
6. Liuobikienė, I. *Socialinių tyrimų metodika*. Kaunas: Technologija, 2005.
7. Mečkauskas, V. Policijos veiklos kontrolės turinio problemos: struktūrinis aspektas. *Jurisprudencija. 76(68),* 2005.
8. Palidauskaitė, J. *Etika valstybės tarnyboje*. Kaunas: Technologija, 2010
9. Palidauskaitė, J. Retrospektyvus žvilgsnis į etikos problemas Lietuvos valstybės tarnyboje: naujos problemos, jų turinys ar raiškos formos? *Politologija. Nr. 4,* 2011.
10. Palidauskaitė., J. *Etikos svarba valstybės tarnyboje. Įvadas į viešąjį valdymą*. (red. A. Raipa). Kaunas: Technologija, 2009.

11. Rozenberg, J. Police face new ethical dilemma in increasingly digital world. *theguardian*, 2015. internetinė prieiga: https://www.theguardian.com/law/guardian-law-blog/2015/jan/12/police-ethics-digital-internet-technology
12. Stankevičius, V. *Pasitikėjimo valstybės tarnyba veiksnių analizė, ir pasitikėjimo valstybės tarnyba didinimo galimybės*. LRV, 2016. Internetinė prieiga: https://vtd.lrv.lt/uploads/vtd/documents/files/TEISIN%C4%96%20INFORMACIJA/Tyrimai_ir_analiz%C4%97s/Pa sitikejimo_valstybes_tarnyba_veiksniu_analize.pdf

OBSERVANCE OF PROFESSIONAL ETHICAL PRINCIPLES IN PRACTICAL ACTIVITIES OF POLICE OFFICERS

Viktorija Juodaitytė*
Mykolas Romeris University, Lithuania

Giedrė Paurienė**
Mykolas Romeris University, Lithuania

S u m m a r y

This article focuses on the observance of the professional ethics principles in day-to-day practical activities of police officers. The essence of the survey was the opinion of prospective police officers who had completed at least one traineeship practice on how police officers adhere to the principles of the Code of Ethics during their service. The subject of the research is the observance of the principles of professional ethics of police officers. The aim of the article is to analyze the observance of the principles of professional ethics of police officers in practical activities, justifying his expression as a provision of a future police officer. To achieve the goal, the following research objectives have been raised: 1) to reveal the provisions of future officials to the current situation of implementation of the principles of professional ethics of police officers in practical activities and 2) to analyze how various personal factors (sex, available professional information (study course), close environment) influence the assessment of the behavior of police officers according to ethical principles. The data was collected using a quantitative survey method - a questionnaire, a statistical analysis of the data, and the processing of the study data using the Microsoft Excel 2010 version program.

The results of the research show that the highest ratings were collected by the principle of responsibility, i.e. y assuming the official's personal responsibility for the decisions taken and the disclosure and transfer of information received during the service to other persons. The results of the research revealed that during the service the police officers do not adequately observe the principles of decency and justice, rules of wearing uniforms, and various personal factors (sex, available professional information (study course), close environment) have a significant influence on the assessment of the behavior of police officers according to ethical principles.

Keywords: professional ethics, ethical principles, observance of ethical principles, practical activities of police officers.

Viktorija Juodaitytė*, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Policijos veiklos studijų programos alumnė.
Viktorija Juodaitytė*, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Police Study Programs alumnus.
Giedrė Paurienė**, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedros (PhD) lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: profesinės užsienio kalbos mokymo(si) problemos; kompetencija ir informalusis mokymasis, tarpkultūrinės kompetencijos plėtotė.
Giedrė Paurienė**, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of Humanities, (PhD) lecturer.
Research interests: problems of teaching/learning ESP, competence and informal learning, development of intercultural competence.